

Д. І. Наумаў

Беларуская дзяржаўная акадэмія сувязі, Мінск

D. I. Naumov

Belarusian State Academy of Communications, Minsk

УДК 101.1(476)

СВЯТЫ ЯК КАМЕМАРАЦЫЙНЫ КАМΠΑНАЕНТ САЦЫЯЛЬНАЙ ПАМЯЦІ СУЧАСНАГА БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСТВА

HOLIDAYS AS A COMMEMORATIVE COMPONENT OF SOCIAL MEMORY IN CONTEMPORARY BELARUSIAN SOCIETY

Разгледжана роля дзяржаўных, грамадзянскіх і рэлігійных святаў, якія інтэрпрэтуюцца ў якасці камемарацыйных кампанентаў сацыяльнай памяці сучаснага беларускага грамадства, у фарміраванні дзяржаўна-палітычнай ідэнтычнасці насельніцтва краіны. Ахарактарызаваны ўнёсак грамадзянскіх і рэлігійных святаў у захаванне і актуалізацыю наратываў сацыяльнай памяці беларускага народа.

Ключавыя словы: святы; сацыяльная памяць; камемарацыя; сучаснае беларускае грамадства.

The article examines the role of state, civil, and religious holidays, interpreted as commemorative components of the social memory of modern Belarusian society, in shaping the national and political identity of the country's population. It also describes the contribution of civil and religious holidays to the preservation and actualization of the most significant images and narratives within the social memory of the Belarusian people.

Keywords: holidays; social memory; commemoration; contemporary Belarusian society.

У айчынных сацыягуманітарных ведах сацыяльная памяць разглядаецца як сукупнасць падзеленых у рамках пэўнай супольнасці каштоўнасцяў, міфаў, вераванняў і ўяўленняў, рэпрэзентацый выяў мінулага. Яны замацаваны ў сацыяльнай практыцы, з'яўляюцца эфектыўнымі інтэрпрэтацыйнымі схемамі і нарматыўнымі рэгулятарамі сацыяльных паводзін. Паняцце сацыяльнай памяці характарызуе тое, які ўплыў сацыяльныя інстытуты і структуры ўлады аказваюць на замацаванне схематызаваных выяў-рэпрэзентацый пра мінулае ў матэрыяльных аб'ектах і артэфектах культуры, на фарміраванне гістарычнай тапанімікі, а таксама на параметры і ўспрыманне грамадскіх працэсаў у кантэксце культурнай узаемасувязі мінулага і сучаснасці. Ён эксплікуе культурную спецыфіку групавога ўсведамлення, ушанавання ці выбарчага забывання актараў, падзей і працэсаў гістарычнага мінулага. Сацыяльная памяць – гэта «не проста ментальная здольнасць, але сацыяльная з'ява, якая не можа быць апісана ў ізаляцыі ад сацыяльнага кантэксту» [1, с. 68].

У інструментальным аспекце сацыяльная памяць спрыяе дасягненню і падтрыманню пэўнага ўзроўню грамадскай кансалідацыі і сацыяльнай

інтэграцыі, бо забяспечвае ўстойлівыя этнакультурныя падставы калектыўнай ідэнтыфікацыі і эталонныя прыклады развіцця нацыянальнай дзяржаўнасці. У анталагічным аспекце, як падкрэслівае В. Т. Лойка, «быццё сацыяльнай памяці, што захоўвае і транслюе змест каштоўнасна-сэнсавага свету эпохі, дазваляе чалавеку і чалавецтву ў цэлым, ідэнтыфікуючы сваё актуальнае быццё з быццём мінулых пакаленняў, заставацца і адчуваць сябе ўнікальным феноменам» [2, с. 51]. У камемарацыйнай прасторы соцыуму мінулае разглядаецца ў якасці рэферэнтнага аб'екта, які сімвалічна ўвасабляе культурны ўнёсак народа ў гістарычнае развіццё ўсяго чалавецтва. На макраўзроўні рэвіталізацыя мінулага ў сучаснасці забяспечваецца пасярэдніцтвам афектыўнай і этычна нагружанай сімвалічнай адпраўкі да падзей і герояў нацыянальнай гісторыі, што рэалізуецца з дапамогай розных камемарацыйных механізмаў, практык і рытуалаў. З аднаго боку, гэта можна разглядаць як прыклад сучаснай сацыялінжынернай інструменталізацыі мінулага, калі «маніпуляцыі з памяццю ў наш час дапускаюцца, але і абмяжоўваюцца мінулым» [3, с. 366]. З іншага боку, такая адпраўка сведчыць пра трываласць камемарацыйных традыцый соцыуму і жыццяздольнасці традыцыйных рэгулятываў сацыяльных паводзін, што вызначаюць этнакультурную спецыфіку насельніцтва.

У якасці камемарацыйнага кампанента сацыяльнай памяці можна разглядаць комплекс дзяржаўных святаў, грамадзянскіх і рэлігійных святаў і памятных дзён. Такі каляндар сімвалічна структуруе сацыяльнае жыццё грамадства, вызначаючы вектар яго культурнага развіцця і выконваючы мноства сацыяльных функцый. З пункту погляду П. Бергера і Т. Лукмана, аўтару канцэпцыі сацыяльнага канструявання рэальнасці, грамадства ўяўляе сабой сімвалічны ўніверсум, які «злучае людзей з іх продкамі і нашчадкамі ў сэнсавым адзінстве, якое служыць для таго, каб пераадолець канцавіну індывідуальнага досведу» [4, с. 168]. Каляндар у гэтым сімвалічным універсуме характарызуе легітымныя культурныя падставы інстытуцыйнага парадку, якія атрымалі сваё ўвасабленне ў сукупнасці грамадзянскіх і рэлігійных святаў і памятных дзён. Усе яны рэпрэзентуюць значныя для гістарычнага развіцця грамадства сацыяльныя ідэалы, міфалагічныя і рэлігійныя ўяўленні, нарматыўныя і каштоўнасныя прыярытэты. Практыка свята з наборам пэўных культурна-масавых імпрэз і грамадзянскіх рытуалаў, устойліва прайграваных у рамках каляндарнага цыкла, выконвае ролю эфектыўнай прылады сацыяльнага канструявання грамадства.

У структуры сучаснага беларускага календара можна вылучыць афіцыйныя святы і памятныя дні, а таксама народныя святы, уплыў якіх па-рознаму выяўляецца ў плане ўзнаўлення этнакультурных характарыстык і фармаванні дзяржаўна-палітычнай ідэнтычнасці насельніцтва краіны. З этнасацыялагічнага пункту погляду неад'емнай «часткай этнакультуры і побыту народаў з'яўляюцца нацыянальныя традыцыі і звычаі, што выступаюць эталонам і нормай паводзінавых арыентацый у розныя перыяды

жыцця чалавека, злучаныя са стварэннем сям'і, сямейна-побытавым парадкам, рэлігійным жыццём, народнымі святамі і гуляннямі (Каляды, Масленіца, «Гуканне вясны», Іван Купала, Яблычны спас, Дажынкі) і інш.» [5, с. 141]. Так, адным з самых папулярных у народзе застаецца такое дахрысціянскае свята, як Купалле (адзначаецца ў ноч з 6 на 7 ліпеня). Святаванне гэтага найстаражытнага славянскага свята, якое адрозніваецца выкананнем народных песень і абрадаў (рытуальныя скокі праз вогнішча і купанне), грае велізарную ролю ў захаванні беларускай этнакультурнай спецыфікі, але досыць індывідуальна да палітычнай і ідэалагічнай кан'юнктуры. У этналагічным аспекце калектыўнае ўзнаўленне дахрысціянскіх рытуалаў, што захоўваюцца сацыяльнай памяццю беларускага народа, асабліва ў секулярнай забаўляльнай форме, забяспечвае індывідам публічныя рэпрэзентацыі этнічнасці, якія «ажыццяўляюцца нарматыўнымі сродкамі, у выглядзе перформансаў, з дапамогай розных візуальных пастановак і інсцэнаванняў» [6, с. 33].

У гэтым жа шэрагу знаходзіцца святкаванне Новага года (1 студзеня), якое сімвалізуе новы этап у жыцці чалавека і яго блізкіх, забяспечвае захаванне як народных звычаяў і традыцый, гэтак і гарызантальных сувязяў соцыуму, актуалізуючы асноўную ролю сям'і ў падрыхтоўцы і правядзенні свята. У сучасным беларускім грамадстве, як уяўляецца, у штодзённым секулярным кантэксце тыя рэлігійныя святы, якія суправаджаюць Новы год, а менавіта каталіцкае і праваслаўнае Божае Нараджэнне (адпаведна 25 снежня і 7 студзеня), пераважна вызначаюць часовыя рамкі ўсяго комплексу навагодніх святочных імпрэз, але не нясуць у сабе значнага рэлігійнага зместу. Нягледзячы на маркетынговую і палітычную апрапрыяцыю дадзенага свята, якая паўсюдна назіраецца на ўсёй еўразійскай прасторы, Новы год застаецца сямейным святам. У сучасным беларускім грамадстве гэта свята захоўвае прыватны статус і мае значэнне маркера, які сімвалічна сведчыць аб прыналежнасці індывіда да пэўнага этнакультурнага асяроддзя.

Аднак нашмат больш значную ролю ў функцыянаванні камемаратыўнай прасторы беларускага грамадства адыгрываюць такія рэлігійныя святы, як Вялікдзень і Радаўніца. Рэлігійны змест свята Вялікадня актуалізуе анталагічную перамогу жыцця над смерцю, а духоўна-маральнае ўтрыманне ўрачыстага святкавання Светлага Хрыстова Уваскрэсення актуалізуе самакаштоўнасць чалавечага жыцця, маральнай пераемнасці пакаленняў і сямейных традыцый. Не выпадкова ў сучасным беларускім грамадстве ўстойліва захоўваецца традыцыя прыгатавання велікодных страў і пачастункаў для святочнага стала з іх асвячэннем у храмах і касцёлах краіны. У сваю чаргу камемаратыйны змест Дня памінання памерлых (Радаўніца), які прыпадае на дзявяты дзень пасля праваслаўнага Вялікадня, выходзіць далёка за рамкі традыцыі наведваць могілкі, прыводзіць у парадак магілы сваякоў і блізкіх людзей. Радаўніца сімвалічна злучае мінулае і сучаснасць народа, рэвіталізуе продкаў і на прыватным узроўні захоўвае памяць пра продкаў у кас-

ці важнага кампанента камемаратыўнага механізму грамадства. Дзякуючы гістарычна мірнаму суіснаванню рэлігійных канфесій на беларускіх землях, традыцыйнае штогадовае святкаванне прадстаўнікамі ўсіх хрысціянскіх цэркваў Вялікадня і Радаўніцы падтрымлівае жыццяздольнасць і ўстойлівасць рэлігійнага кампанента этнакультурнай ідэнтычнасці беларусаў.

У беларускім афіцыйным календары таксама пададзены шэраг дзяржаўных святаў, функцыянальна накіраваных на канстытуаванне дзяржаўна-палітычнай ідэнтычнасці насельніцтва краіны з дапамогай актуалізацыі ў грамадскай свядомасці пэўных гістарычных метанаратываў, культурных сэнсаў і этнічных традыцый. Дадзеныя святы паводле палітыка-ідэнтыфікацыйнага крытэрыя можна згрупаваць у пэўныя кластары. У дадзеным выпадку гэта такія святы, як Дзень Канстытуцыі (15 сакавіка), Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі (2 красавіка), Дзень Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь (2-я нядзеля мая), Дзень Перамогі (9 мая), Дзень Незалежнасці (3 ліпеня), Дзень народнага адзінства (17 верасня). Улічваючы той факт, што «палітычная ідэнтычнасць задае сімвалічныя і ментальныя межы палітычнай супольнасці, з'яўляецца вызначэннем яго ўнікальнай існасці праз суаднясенне з актуальным Іншым, праз апазіцыю Мы – Яны» [7, с. 57], дзяржаўныя святы патрэбна разглядаць у якасці аб'ектывацыі ўсталявання гэтай сімвалічнай мяжы ў публічнай сферы.

Усе гэтыя дзяржаўныя святы ў фармаце набору грамадзянскіх рытуалаў, што захоўваюцца ў камемарацыйнай прасторы сучаснага беларускага грамадства, забяспечваюць палітычную кансалідацыю сучаснага беларускага грамадства, служаць захаванню гістарычнай памяці народа і актуалізуюць афіцыйную карціну развіцця нацыянальнай дзяржаўнасці. Той факт, што ўсе яны рэпрэзентуюць розныя аспекты афіцыйнай версіі нацыянальнага палітагенезу і станаўлення нацыянальнай дзяржаўнасці, знаходзіць сваё адлюстраванне ў практыцы іх інфармацыйнага суправаджэння ў беларускай медыясферы. Нягледзячы на іх агульны статус, яны істотна адрозніваюцца па месцы і змесце навінавага парадку дня, спецыфіцы падачы і аб'ёме інфармацыйнага кантэнту ў сродках масавай камунікацыі. Таксама яны адрозніваюцца па скарыстаных у медыя камемарацыйных наратывах, з дапамогай якіх раскрываецца сімвалічнае значэнне кожнага дзяржаўнага свята.

Змест першага кластара складаюць такія святы, як Дзень яднання народаў Беларусі і Расіі (2 красавіка) і Дзень Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь (2-я нядзеля мая).

Традыцыйна ў айчынных медыя рэпрэзентацыя ідэалагічнага кампанента першага свята актуалізуе зыходную кропку інтэграцыйных працэсаў у выглядзе гістарычных падзей 2 красавіка 1996 г. У гэты дзень кіраўнікамі абедзвюх дзяржаў у Маскве быў падпісаны Дагавор аб супольнасці Беларусі і Расіі, а 2 красавіка 1997 г. падпісаны Дагавор аб саюзе Беларусі і Расіі. Аднак пры гэтым элімінуецца факт шматгадовага суіснавання Беларусі

і Расіі ў складзе Савецкага Саюза, інтэграцыйны патэнцыял якога істотна перавышае ўсе постсавецкія версіі. Як адзначае І. Н. Цімафееў, «савецкі праект можа быць ахарактарызаваны як досыць паспяховая спроба стварэння адной палітычнай супольнасці на тэрыторыі СССР. У краіне былі створаны адны сацыяльныя падсістэмы, якія ядналі шматнацыянальны склад насельніцтва СССР у рамках інстытутаў, уласцівых менавіта эпосе Сучаснасці» [7, с. 93]. У гэтым кантэксце фармуецца навінавы парадак дня, лейтматывам якога з'яўляецца безумоўная сацыяльная дзейнасць і эфектыўнасць працэсу міждзяржаўнай інтэграцыі ў фармаце рэалізаваных і (ці) змешчаных у стане рэалізацыі праектаў. Пераважна ў фокус медыя трапляюць праекты ў сферах эканамічнай, навукова-даследчай, вытворча-тэхналагічнай, сацыяльнай і культурнай супрацы. Палітычная воля беларускіх і расійскіх палітычных лідараў пры гэтым рэпрэзентуецца ў якасці асноўнага фактара, які канстытуе фактар беларуска-расійскіх інтэграцыйных працэсаў. Менавіта яна разглядаецца ў якасці закладу і гарантыі іх сацыяльнай дзейнасці, што эксплікуецца ў навінавых матэрыялах, экспертных ацэнках і рэпартажах.

Што тычыцца другога свята, то спецыфіка яго медыярэпрэзентацыі, якая актуалізуе камемаратыўныя наратывы, заключаецца ў факусоўцы ўвагі грамадства на дзяржаўныя сімвалы. Яны разглядаюцца ў якасці атрыбутаў нацыянальнага суверэнітэту, якія ўвасабляюць прынцыпы адзінства народа і палітычнай суб'ектнасці краіны ў міжнародным кантэксце.

У склад гэтага ж кластара таксама можна ўключыць такое свята, як Дзень Кастрычніцкай рэвалюцыі (7 лістапада), сімвалічнае значэнне і спецыфіка медыйнай рэпрэзентацыі якога трохі адрозніваецца ад вышэйразгляданых дзяржаўных святаў. У сімвалічным сэнсе гэта свята з'яўляецца рэліктам савецкай сістэмы святаў, дзе яно калісьці займала вяршыннае месца: «Перыяд, калі Кастрычнік быў галоўным святам, ахарактарызаваўся ўяўленнем пра веліч краіны, гонару за перамогу народа ў Вялікай Айчыннай вайне, гонары ад паспяховых запусках першых спадарожнікаў Зямлі і лёту Гагарына...» [8, с. 13]. Аднак у постсавецкіх умовах яно трансфармавалася ў камернае свята з ярка выяўленым сацыяльна-патэрналісцкім мераннем, перфарматыўныя практыкі публічнай камемарацыі якоганосяць сціплы характар. Такія камемарацыі галоўным чынам падтрымліваюцца людзьмі пенсійнага ўзросту, першая сацыялізацыя якіх адбывалася ў савецкую эпоху. Медыйная рэпрэзентацыя гэтага свята накіравана на падкрэсленне гістарычнай пераемнасці паміж БССР і сучаснай Рэспублікай Беларусь, на патрэбу абароны гістарычнай праўды, на захаванне гісторыка-культурнай пераемнасці пакаленняў.

Змест другога кластара фарміруюць такія дзяржаўныя святы, як Дзень Канстытуцыі (15 сакавіка) і Дзень народнага адзінства (17 верасня).

Палітыка-ідэалагічнае значэнне першага свята вызначаецца фактам зацвярджэння базавых прававых асноў развіцця суверэннай Беларусі. Таму яго медыйная рэпрэзентацыя будзе пераважна на аснове дыскурсу забеспячэння эканамічных, сацыяльных і культурных правоў чалавека ў краі-

не. Пастаянна артыкуюцца дасягненні высокага ўзроўню і якасці жыцця беларускіх грамадзян, якія разглядаюцца ў якасці асноўнага крытэрыя рэалізацыі на практыцы канстытуцыйных прынцыпаў і палажэнняў. У беларускіх медыя ў гэтым сэнсавым ключы выбудоўваецца ўся навінавая стужка, змест якой пацвярджае тэзіс аб сацыяльным характары сучаснай беларускай дзяржавы і эфектыўнасці ўнутранай і знешняй палітыкі. Такі медыякантэнт характарызуе як базавыя каштоўнасці сучаснага беларускага грамадства, так і змест яго каменаратуўнай прасторы.

Сваёй спецыфікай адрозніваецца палітыка-ідэалагічная інтэрпрэтацыя другога свята, якое для ўсяго грамадства экспліцытна актуалізуе безумоўную каштоўнасць народнага/нацыянальнага/сацыяльнага адзінства. Медыйная рэпрэзентацыя гэтага свята актуалізуе гістарычныя падзеі восені 1939 г., у выніку якіх адбылося ўз'яднанне ўсіх беларускіх земляў у межах БССР. У сацыяльнай памяці жыхароў Заходняй Беларусі, як сведчаць эмпірычныя вынікі, захавалася святочная выява падзей таго часу: «Шмат якія рэспандэнты расказваюць пра тое, з якім нецярпеннем яны чакалі прыходу Чырвонай Арміі ў 1939 г., як урачыста сустракалі савецкіх салдатаў і камандзіраў, цешыліся краху польскай улады» [9, с. 14]. Гэтае свята сімвалізуе акт урачыстасці гістарычнай справядлівасці ў дачыненні да беларускага народа, які з 1921 па 1939 г. па ўмовах Рыжскага мірнага дагавору быў падзелены паміж Польшчай і Савецкім Саюзам. Дадзены момант з'яўляецца ключавым з пункту гледжання канструявання выявы медыяпадзеі, яго візуальнага афармлення, расстаноўкі сэнсавых акцэнтаў і падачы навін. Дадзены момант мае вялікае значэнне для экспертнага афармлення імпліцытнага ўбудавання дыскурсу гістарычнай справядлівасці, што разглядаецца ў палітыка-ідэалагічным сэнсе, у актуальную міжнародную позову. У выніку сімвалічная выява Дня народнага адзінства, што канструюецца беларускімі медыя, дазваляе легітымаваць выбар стратэгічнага палітычнага курсу, а аўдыторыі прадэманстраваць уражальную карціну гістарычнага развіцця беларускага народа.

У дадзены кластар таксама можна ўключыць такія свята, як Дзень абаронцаў Айчыны і Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь (23 лютага), Дзень жанчын (8 сакавіка) і Свята працы (1 мая). Усе гэтыя свята, апроч іх традыцыйнага ідэалагічнага і культурнага значэння, якое сфармавалася ў савецкую эпоху, нясуць у сабе культурныя сэнсы, што рэпрэзентуюць значнасць традыцыйных каштоўнасцяў і заснаваных на іх ролевых мадэляў сацыяльных паводзін. Так, першыя два свята выступаюць у ролі сімвалічных канструктаў, што выконваюць пэўную палітыка-ідэалагічную ролю па папулярызацыі ў грамадстве нарматыўных эталонаў маскуліннасці і фемінанасці. Як і ў Расіі, дадзеныя свята «прайграюць традыцыйную гендарную ідэалогію і працуюць на ўмацаванне дыхатаміі гендарных роляў, прыгтым у самым архаічным яе варыянце: жанчына-маці і мужчына-ваяр/абаронца/пераможца» [10, с. 11].

Змест трэцяга кластара ўяўляе сабой група з ключавых для фарміравання дзяржаўна-палітычнай ідэнтычнасці насельніцтва дзяржаўных святаў – Дня Перамогі (9 мая) і Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (3 ліпеня).

У сістэме дзяржаўных святаў Дзень Перамогі з’яўляецца адным з асноўных, сімвалічная каштоўнасць і нарматыўна-маральнае значэнне якога захоўваецца ў каменаратыўнай прасторы сучаснага беларускага грамадства і падзяляецца абсалютнай большасцю насельніцтва краіны. Як падкрэслівае акадэмік В. А. Цішкоў, у гістарычнай рэтраспектыве безумоўная каштоўнасць дадзенага свята для ўсіх народаў былога Савецкага Саюза вызначаецца наступнымі акалічнасцямі: «Такім чынам, усе народы СССР, усе пласты насельніцтва краіны ўспрымалі вайну супраць Трэцяга рэйха як вайну справядлівую, святую, Айчынную. Іх згуртаванне было абумоўлена разуменнем смяротнай небяспекі, навіслай над краінай, над кожным яе грамадзянінам, а выява ворага была прасякнута нянавісцю і “лютасцю высакароднай”, якая “ўскіпала, як хваля”. Гэта згуртаванне як адно з магутных праяў нацыянальнай самасвядомасці забяспечыла перамогу СССР» [11, с. 11]. У палітыка-ідэалагічным аспекце яго святкаванне, што ў тым ліку рэалізуецца ў фармаце адпаведнай медыйнай карціны, характарызуецца наяўнасцю наступных асноўных сэнсаў і аксіялагічных акцэнтаў:

- сучасныя беларусы – гэта прамыя законныя спадчыннікі пераможцаў у Вялікай Айчыннай вайне, у якой загінуў кожны трэці беларус;
- існуе непарыўная гістарычная сувязь паміж Перамогай і сучаснай беларускай дзяржаўнасцю, якая актуалізуецца з дапамогай канцэпту ахвяры;
- Перамога ў Вялікай Айчыннай вайне 1941–1945 гг. з’яўляецца ўнёскам беларускага народа, што заплаціў за гэта ўласнай крывёй, у захаванне і развіццё сусветнай цывілізацыі;
- беларускія партызаны і падпольшчыкі адыгралі велізарную ролю ў змаганні з ворагам і дасягненні Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941–1945 гг., а іх унёсак супастаўны з адкрыццём другога фронту;
- пазначаецца канстытуцыйная роля свята, якое карыстаецца вялікай падтрымкай у грамадстве, у генезісе беларускай дзяржаўнасці ў найноўшы перыяд.

Важна адзначыць, што сучасная беларуская моладзь, што вынікае з сацыялагічных даследаванняў, салідарызуецца ў маральнай ацэнцы гэтага свята з прадстаўнікамі старэйшых кагортаў: «Вялікую Айчынную вайну пераважная большасць успрымае праз прызму смутку» [12, с. 125], але адрозніваецца ад іх у паводзінавым аспекце: «высокі адсотак тых, хто не адзначае гэтага свята» [12, с. 125].

Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь – гэта галоўнае дзяржаўнае свята, палітыка-ідэалагічны змест якога актуалізуе каштоўнасці патрыятызму, незалежнасці і правапарадку, устойліва ўзнаўляльныя сацыяльнай памяццю беларускага народа. У змястоўным аспекце гэта свята рэпрэзентуецца ў медыя наступным чынам: вызваленне Беларусі ад нямецка-

фашысцкіх захопнікаў і перамога ў Вялікай Айчыннай вайне разглядаюцца ў якасці крыніцы незалежнасці; пастулюецца каштоўнасць і мэтавая ўзаемасувязь паміж вызваленнем Беларусі і выбарам самастойнага шляху развіцця краіны на сучасным этапе; акцэнтуюцца ўвага на трагічным кантэксце здабыцця дзяржаўнага суверэнітэту ва ўмовах распаду СССР і асноўнай ролі дзяржавы ў забеспячэнні мірнага і ўстойлівага развіцця беларускага народа; абвешчаецца безумоўная каштоўнасць дзяржаўнага суверэнітэту і патрэба яго захавання пры кожных умовах і выкліках. У дадзеным выпадку медыйная рэпрэзентацыя «гістарычнага мінулага арыентавана на дасягненне пэўных палітычных мэт у сучаснасці: «гістарычная легітымация» нацыянальнага палітычнага праекта, сацыяльная інтэграцыя, мабілізацыя і г. д. [7, с. 73].

Такім чынам, у сучасным беларускім грамадстве практычна ўсе святы выступаюць у якасці яго камемаратыўнага кампанента, які актуалізуе найбольш значныя вобразы і наратывы сацыяльнай памяці беларускага народа. Адначасова святы адыгрываюць ролю інструментаў фарміравання дзяржаўна-палітычнай ідэнтычнасці насельніцтва краіны, а беларускія медыя з дапамогай іх рэпрэзентацыі фарміруюць у грамадскай свядомасці як пэўную карціну гістарычнага развіцця нацыянальнай дзяржаўнасці, так і пэўныя характарыстыкі дзяржаўна-палітычнай ідэнтычнасці.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Социальная память в институциональном измерении: Постсоветский архив: материалы семинара Центра руссификации. РАН. ИНИОН. Центр руссификации. – Москва, 2010. – 88 с.
2. Лойко, О. Т. Социальная память в контексте философской дескрипции / О. Т. Лойко // Ценности и смыслы. – 2013. – № 6 (28). – С. 44–53.
3. Брубейкер, Р. Этничность без групп / Р. Брубейкер; пер. с англ. И. Борисовой; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – Москва: Изд. дом Высш. шк. экономики, 2012. – 408 с.
4. Бергер, П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – Москва: Медиум, 1995. – 323 с.
5. Балич, Н. Л. Этническое самосознание и практики национальных общностей Беларуси / Н. Л. Балич, И. Н. Харитонов // Социологический альманах. Выпуск 9. – Минск: Беларус. навука, 2018. – С. 132–149.
6. Бобрин, А. А. Репрезентации этнической идентичности в современной культуре / А. А. Бобрин // Международный журнал исследований культуры. – 2010. – № 1. – С. 31–36.
7. Тимофеев, И. Н. Политическая идентичность России в постсоветский период: альтернативы и тенденции: монография / И. Н. Тимофеев; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России, каф. полит. теории. – Москва: МГИМО-Университет, 2008. – 176 с.
8. Воловикова, М. И. Психологические предпосылки принятия личностью нового государственного праздника / М. И. Воловикова, А. М. Борисова // Прикладная юридическая психология. – 2016. – № 2. – С. 6–13.
9. «За польскім часам...»: Западная Беларусь в воспоминаниях современников / Брест. гос. ун-т им. А. С. Пушкина; редкол.: Е. С. Розенблат (гл. ред.) [и др.]. – Брест: БрГУ, 2019. – 171 с.

10. Воронина, О. А. «Гендерные» праздники: трансформация символических значений / О. А. Воронина // Женщина в российском обществе. – 2017. – № 3 (84). – С. 3–16.

11. Тишков, В. А. Великая Победа и советский народ: антропологический анализ / В. А. Тишков // Вопросы философии. – 2020. – № 8. – С. 5–19.

12. Савельева, М. А. Политико-психологический анализ восприятия Дня Победы молодежью стран ЕАЭС / М. А. Савельева // Научный журнал «Дискурс-Пи». – 2021. – № 1 (42). – С. 114–129.

(Дата подачи: 27.02.2025 г.)

Т. Е. Новицкая

Институт философии Национальной академии наук Беларуси,
Минск

T. E. Navitskaya

Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Belarus,
Minsk

УДК 316.77:32+004.056

МЕДИАТИЗАЦИЯ ПОЛИТИКИ КАК ФАКТОР РИСКА В КОНТЕКСТЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

MEDIATIZATION OF POLITICS AS A RISK FACTOR IN THE CONTEXT OF INFORMATION SECURITY

Последствия медиатизации политики связаны с ростом политического популизма, персонализацией политических акторов, распространением конспирологических теорий. Медиатизация политики актуализирует риски в сфере информационной безопасности: применение «острой силы»; повышение уязвимости медиааудитории перед лицом дезинформации, исходящей от внешних источников; манипулятивное формирование общественного мнения и восприятия политических событий; установление контроля за дискурсивными и нарративными практиками, ассоциированными с политикой постправды.

Ключевые слова: медиатизация политики; информационная безопасность; «острая сила»; репрезентация; Интернет; социальные медиа.

The consequences of the mediatization of politics are associated with the growth of political populism, personalization of political actors, and the spread of conspiracy theories. Mediatization of politics actualizes risks in the sphere of information security: the use of “sharp power”, increased vulnerability of media audiences to disinformation from external sources, manipulative formation of public opinion and perception of political events; establishment of control over discursive and narrative practices associated with post-truth politics.

Keywords: mediatization of politics; information security; “sharp power”; representation; Internet; social media.

В связи с возрастающим влиянием медиа, находящим отражение как в углублении инструментализации и ангажированности традиционных СМИ, так и в росте популярности новых интерактивных медиа, проблемы медиатизации политики активно привлекают внимание социальных теоре-